

מה בפרשה?

ובהפטרה?

גיליון מס' 261

נדבת הרב עמנואל פלג שליט"א
נדבת אימי מורתי, מרת צביה כץ
הי"ו

'מה?'
לילדים
בעמ'
8

קראו והכירו ב-7 דקות!

מקץ - חנוכה - ר"ח

פרשה זו עוסקת בתיאור חלומות פרעה ופתרונם על ידי יוסף שמתמנה ל'משנה למלך' ומכין את מצרים לקראת שנות הרעב; ירידת האחים למצרים פעמיים ומציאת הגביע באמתחת בנימין.

תיאור חלומות פרעה ופתרונם על ידי יוסף שמתמנה ל'משנה למלך' ומכין את מצרים לקראת שנות הרעב

הפרשה פותחת בתיאור חלומו של פרעה: "מקץ שנתיים ימים".¹

פרעה חולם על שבע פרות משובחות העולות מן הנילוס, ובעודן רועות באחו עולות שבע פרות רזות שאוכלות² את הפרות הראשונות. פרעה נרדם וחולם בשנית, והפעם על שבע שיבולים "בריאות וטובות" הצומחות ולאחריהן צומחות שבע שיבולים "דקות ושדופות קדים" הבולעות את השיבולים הראשונות "וייקץ פרעה הנה חלום".³ בבוקר שולח פרעה לקרוא לכל חכמי מצרים ומבקש את פתרון החלום, אך "אין פותר אותם לפרעה".⁴ והנה, פותח שר המשקים ומזכיר את תקופת מאסרו בשל חטאו כלפי פרעה. הוא מספר כי הוא ושר האופים חלמו חלום משמעותי, וכאשר סיפרו אותו לאותו "נער עברי עבד",⁵ פתר להם את החלום בצורה שהתיישבה על דעתם וכדבריו אכן היה לבסוף. פרעה שולח להביא את יוסף. "וירצוהו מן הבור" והוא מתארגן לפגישה באופן הראוי לכבוד המלכות.

¹ פרק הזמן שנגזר משמים להאריך את מאסרו של יוסף, בשל חוסר אמונה בה' (כלי יקר מא, א).
² רש"י (שם, ד) מבאר שהדבר מהווה סימן ששנות הרעב הקשות העתידות לבוא, ישכחו את כל שמחת שנות השבע. הדבר מבואר בתיאור החלומות ליוסף בהמשך, כאשר פרעה מתבטא: "ולא נודע כי באו אל קרבנה".

³ האור חיים (שם, ז) מבאר שכעת שנשנה החלום, ידע פרעה שלא דמיון זאת בהקיץ אלא חלום אמיתי הוא.
הספורנו (שם, שם) מבאר כי הרגיש שהכל חלום אחד.

⁴ רש"י (שם, ח) מבאר שהציעו פתרון, אך לא התקבל על לב פרעה בשל התייחסותו לפרעה בלבד. שהיו אומרים לו: "שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר", אך פרעה הבין שלחלום המלך אמורה להיות משמעות לאומית.

⁵ רש"י (שם, יב) מציין כי 'ארורים הרשעים', שגם כאשר מזכירים דבר טוב, עושים זאת בדרך ביזיון. מתוך רצון למנוע תגמול עתידי אפשרי, מציין שר המשקים את העובדה כי יוסף הינו 'נער' כלומר שוטה, חסר דעת, 'עברי' שאינו מכיר כלל את התרבות המקומית, ואפילו את בשפתם לא בקיא, 'עבד' דבר המונע על פי המסורת המצרית מינוי של שררה.

⁶ הספורנו (שם, יד) מביא שכל ישועת ה' נעשית ברגע.
בעזרת ה' העלון מופץ בכ-110 מוקדים ב: בית שמש, ביתר עלית, בני ברק, טלז סטון, ירושלים, לוזית, מודיעין, מודיעין עלית, ראש העין, תרומ.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

לזכות חטופי עזה במלחמה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

ולעילוי נשמת הילדה הטהורה חיה מרגלית בת צבי חנוך, הקדוש אלכסנדר בן גינה הי"ד, הקדוש בצלאל דוד בן שי הי"ד ומשה הכהן בן מיכל.

כל הזכויות שמורות ליעקב כץ ©

פרעה מספר ליוסף כי חלם חלום ולא מוצאים לו פתרון, וכי שמע כי יוסף מוכשר בתחום הפתרוניות. יוסף פותח ואומר: **"בלעדי, אלהים יענה את שלום פרעה"** - הפתרון הוא רק בעזרת ה'. פרעה מתאר כי בחלומו ראה שבע פרות בריאות ויפות עולות מן היאור, ובעודן רועות באחו, עולות אחריהן שבע פרות **"דלות ורעות תאר מאד"**, ומדגיש כי: **"לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרע"**. והנה אוכלות הפרות האחרונות, אך עדיין **"מראיהן רע כאשר בתחילה"**, ואז התעוררתי. הוא מוסיף ומספר כי בחלומו⁷ הוא רואה שבע שבלים **"מלאות וטובות"** צומחות, ולאחריהן צומחות שבע שבלים **"צנמות דקות"** הבולעות את השבלים הראשונות, ואף אחד מן החכמים להם סיפרתי, לא הצליח למצוא פתרון.

יוסף עונה לפרעה כי מדובר בחלום אחד בו מגלה לו הקב"ה את שעתיד לעשות. מדובר בשבע שנות 'שבע גדול' שלאחריהן יבואו שבע שנות רעב כבד, אשר ישכחו את השבע שקדם להן. הוא מציין כי **"הישנות החלום פעמיים"** מהווה הוכחה לנכונות הדבר, ולעובדה כי הוא יקרה בקרוב. הוא מציג⁸ לפרעה למנות **"איש חכם ונבון"** שישכיל לאגור בצורה נאותה את שפע היבול בשנים הקרובות, ובכך להתכונן לקראת הרעב העתידי. פרעה שמח על דבר הפתרון, אך תוהה: **"הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו"**. פרעה אומר ליוסף כי החכמה האלקית שנתנה בידו לפתור את החלום, מעידה על היותו האדם הראוי לבצע משימה זו. הוא מקנה לו סמכות עליונה בניהול המבצע, ואומר **"רק הכסא יגדל ממך"**. הוא מעניק לו את טבעת המלך,⁹ מלביש אותו בבגדים חשובים ושם על צווארו 'רביד זהב'. הוא מרכיב אותו במרכבה הדומה למרכבת המלך, והאנשים ההולכים לפני יוסף קוראים: **"זה חבר של המלך"**.¹⁰ פרעה אומר ליוסף כי מכח היכולת לגזור על כל ארץ מצרים, הוא מכריז כי על כל התושבים לסור למרותו של יוסף. פרעה מעניק ליוסף שם חדש, 'צפנת פענח' לאור יכולתו לפרש חלומות, ונותן לו לאשה את אסנת, ביתה של דינה מזמן היותה עם שכם, אשר אומצה לבת על ידי פוטיפר.^{11 12}

יוסף בן שלושים, ובתוקף מעמדו כשליט¹³ החדש, מסתובב בכל ארץ מצרים לפקח על ביצוע התוכנית הכלכלית. הוא סוקר את הערים, ומתכנן את מקום איסוף המזון בכל מקום.¹⁴ הפסוק מתאר את כמות האוכל הרבה שנצברה **"עד כי חדל לספור"**. לפני שהגיעו שנות הרעב,¹⁵ נולדו ליוסף שני בנים. לבכור הוא קורא מנשה, על **"כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי"** - כלומר חנן אותי ה',¹⁶ ונשכחו צרות הראשונות.¹⁷ לשני הוא קורא אפרים,¹⁸ על כי **"הפריני אלהים בארץ עניי"**.

שבע שנות השבע הסתיימו, וכדברי יוסף, מתחילות שבע שנות רעב בארצות שסביב מצרים.¹⁹ תבואת המצרים ששמרו לבדם, הרקיבה **"ויצקע העם אל פרעה ללחם"**. הם אומרים לו כי יוסף תובע מהם להימול בכדי לקבל אוכל, והוא עונה להם **"אשר יאמר לכם תעשו"**.²⁰ ואכן כל המצרים באים לקנות אוכל מיוסף.

⁷ פרעה לא מציין זאת כחלום שני. כנראה מאחר וכעת מבין ששניהם עניין אחד, ולא חלומות נפרדים.
⁸ **האור חיים** (שם, לג) מבאר שיוסף אומר לפרעה כי עצם החלום מאת ה', הוא בשל הצורך להפקיד פקידים שישמרו אוכל וכו', ולכן אין זו עצה שאותה לא התבקש לתת, אלא חלק מפתרון החלום.
⁹ המסמלת בעצם החזקתה את היות המקבל 'משנה למלך' (**רש"י** שם, מב).
¹⁰ **רש"י** (שם, מג) על פי דברי ה'תרגום': **"דין אבא למלכא"**. שכן המילה 'ר'ך' (הנמצאת במילה 'אברך' אותה קראו), משמעותה בשפה הארמית 'מלך'.
¹¹ **תרגום יונתן** שם, מה.
¹² **הדעת זקנים** (שם, שם) מביא שיעקב תלה קמיע בצווארה ושליח לארץ מצרים. כאשר עבר יוסף בכל ארץ מצרים יצאו כל הבנות לראות יופיו וזרקו על תכשיטים על מנת שישתכל עליהן. מאחר ולא היה לה מה לזרוק, זרקה את הקמיע בו נכתב שהיא ביתו של יעקב ועל כן נשאה יוסף.
¹³ **אונקלוס** שם, מה.
¹⁴ **רש"י** (שם, מח ע"פ **שפתי חכמים**) מבאר שהיו צריכים לאגור את המזון באזור בו גדל, ולא במחסנים מרכזיים. זאת בשל העובדה ש **"כל ארץ וארץ מעמדת תבואתיה"**, כלומר המזון נשמר טוב יותר במקום שגדל. **השפתי חכמים** מביא דעה נוספת, כי המשך דברי **רש"י** - **"ונותנין בתבואה מעפר הארץ"**, מהווים פירוש נוסף. שנתנו מעפר המקום יחד עם התבואה, ולאחר מכן העבירו אותה למשמרת בארץ מצרים.
¹⁵ מציין עובדה זו לומד **רש"י** (שם, נ) על פי בגמ' בתענית (יא) כי אסור לאדם לשמש בזמן שיש רעב.
¹⁶ **אבן עזרא** שם, נא.
¹⁷ **ספורנו** שם, שם.
¹⁸ **הדעת זקנים** (שם, נב) מבאר שקראו על שם אברהם ויצחק שנאמר בהם אפר (אברהם) - **"ואנכי עפר ואפר"**, יצחק - אפרו שצבור על גבי המזבח).
¹⁹ **הרמב"ן** (שם, נד) מכריח שלמדינות רחוקות יותר לא תועיל העובדה כי במצרים יש אוכל. הוא מציין על פי **המדרש** (בראשית רבה, צ, ו) כי מדובר ב'פינקיא' (איזור חוף לבנון, מצפון סוריה ועד עכו) ובערביא (ככל הנראה חצי האי ערב) ובפלישטיני (פלשתיים).
²⁰ **רש"י** (שם, נה) מבאר שפרעה שאל אותם מדוע לא אגרו אוכל לאור דברי יוסף על הרעב שיבוא, והם ענו שאגרו אך הכל הרקיב. פרעה אומר להם שנראה הדבר שהרקיבה התבואה בשל גזרת יוסף, ואם כן יכול לגזור שנמות, וממילא מוכרחים הם להקשיב בקולו של יוסף.

ירידת האחים למצרים בפעם הראשונה

יעקב שרואה ברוח הקודש כי **"יש שבר במצרים"**, אומר לבניו **"למה תתראו"**²¹ ומבקש מהם לרדת לרכוש אוכל. עשרת **"אחיו יוסף"** יורדים למצרים, בעוד את בנימין מותיר יעקב בבית **"פן יקראנו אסוף"** ונכנסים למקום מעשרה שערים שונים, שלא תשלוט בהם עין הרע.²³ בהגיעם הם משתחוים בפני יוסף **"וירא יוסף את אחיו ויכרם"**.²⁴ הוא מזהה אותם אך לא חושף את זהותו, ומדבר אליהם בצורה קשה. יוסף שיודע עכשיו שחלומותיו היו אמת, טוען כי באו לרגל את הארץ על מנת לכבושה והם אומרים לו **"כלנו בני איש אחד נחנו"**, ובאנו לחפש אוכל. יוסף מוכיח מכך שלא נכנסו יחד, שהם מרגלים. והם עונים לו **"שנים עשר עבדיך אחים... והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו"**, ועל כן התפזרו בכדי לחפש אותו. לשאלת יוסף הם עונים כי היו מוכנים לשלם כל סכום בעבור פדיון נפשו. הוא שואל מה יעשו במקרה שיסרבו להחזירו להם, והם עונים: **"לכך באנו, להרוג או ליהרג"**.²⁵ יוסף משיב להם: **"הוא אשר דברתי... מרגלים אתם"** ונשבע בחיי פרעה שלא יצאו²⁶ עד שיוכיחו דבריהם בכך שיביאו את אחיהם הקטן.²⁷ הוא אוסר אותם, וכעבור שלושה ימים מציע שישאירו את אחד מהם אצלו, והשאר יעלו להביא את האוכל למשפחתם וישובו בשנית עם בנימין. האחים בקשו עד אז לראות את מאסרם כעונש על שלא גילו רחמים כלפי יוסף בעת מכירתו,²⁸ אך אמרו כי ראובן יענה להם כי הוא לא היה שותף במכירה, אלא ביקש שיניחוהו בבור, ואם כן זה לא יכול להיות בשל עוון המכירה. כעת שביקש יוסף לאסור דווקא את שמעון שיעץ רעה על יוסף, הבינו שזו מידה כנגד מידה שנהגו בזמן שמכרו את אחיהם, ומתמלאים חרטה על שלא ריחמו עליו **"בהתחננו אלינו"**. הם מנהלים את השיחה בפני יוסף, מאחר וחשבו שלא מכיר את לשון הקודש.²⁹ יוסף ששומע את חרטת האחים על שעשו, מתרחק מהם ובוכה. בשובו הוא לוקח את שמעון **"ויאסור אותו לעיניהם"**.³⁰ הוא מצווה על עבדיו לארוז להם אוכל, כולל צידה לדרך, ולהשיב את כספם לתוך שקיהם.

בהגיעם למלון, פותח לוי³¹ את שקו על מנת להאכיל את חמורו ומגלה את כספו. הוא מספר לאחיו שנחרדים ואומרים **"מה זאת עשה אלהים לנו"**.³² בהגיעם הביתה מספרים הבנים לאביהם את כל מה שאירע, ואת דבריו האחרונים של יוסף, שבהבאת אחיהם הקטן ידע כי הם לא מרגלים, ואז ישיב את שמעון **"ואת הארץ תסחרו"**. הם פורקים את שקיהם ומגלים כי גם כספם הושב. יעקב שחושיד שמא הרגו את שמעון, או מכרוהו כפי שעשו עם יוסף,³³ מאשים אותם בהפיכתו לאב שכול.³⁴ ראובן מציע כי **"את שני בני תמית"** אם לא ישיב את בנימין, אך יעקב עונה כי **"לא ירד בני³⁵ עמכם... וקראהו אסון... והורדתם את ישיבתי ביגון שאולה"**.

²¹ רש"י (מב, א) מבאר כי היה להם אוכל, ולא רצה ש'ראו עצמם' בפני השכנים, בני ישמעאל ובני עשו, שיש להם אוכל. כי אז הם ירצו לרכוש מאת בני ישראל.
²² רש"י (שם, ג) מסביר שלא קראם אז 'בני יעקב' ללמד על שהתחרטו ממכירת יוסף והיו מוכנים לפדותו בכסף, מתוך האחוה שהנהיגו בעצמם.
²³ רש"י (שם, ה)
²⁴ רש"י (שם, ח) כותב בשם המדרש, שהפסוק בא להדגיש, כי לעומת הרחמים שמגלה יוסף לאחיו כאשר נמסרו בידו, "הם לא הכירוהו" כאשר נפל בידם.
²⁵ רש"י שם, יד
²⁶ רש"י (שם, טו) מבאר שבשמו של פרעה היה נשבע כשנצרך להישבע שקר.
²⁷ הספורנו (שם, שם) מבאר כי הסכמת הקטן לסכן עצמו תוכיח שהם אכן אחים.
²⁸ אור החיים שם, כא
²⁹ בזמן שדברו עם יוסף, היה מנשה בתפקיד המתורגמן.
³⁰ רש"י (שם, כד) מציין כי מייד לאחר שיצאו, הוציאו ממסרו ודאג לכל צרכיו.
³¹ לוי לקח על עצמו לטפל בחמורו של שמעון, חברו הטוב שכעת נותר במאסר. דבר זה גרם לכך ששק האוכל שלו הסתיים מהר יותר ועל כן מצא את כספו מיד.
³² הספורנו (שם, כח) מבאר שתמהו על שום מה הביא הקב"ה בלב יוסף שהצהיר על עצמו (מב, יח) שהוא 'רא אלהים', לעשות דבר זה שיאפשר לו לקחתם לעבדים, 'מידה כנגד מידה' על המכירה. שהרי מכירת יוסף לא הייתה מתוך רצון לעשות רע, אלא משום שחשבו שיש לו דין 'רודף' החייב מיתה, ולא הרגוהו בשל רחמיהם על אחיהם.
³³ רש"י שם, לו
³⁴ הספורנו (שם, שם) מבאר כי מהעובדה שכל הצרות קורות לבניו, ולא לבניהם, הוכיח יעקב שהדבר בגלל המריבות שלהם.
³⁵ רש"י (שם, לח) מבאר על פי המדרש (ב"ר, צא, ט). שלא קיבל יעקב את דברי ראובן, אותו הגדיר 'בכור שוטה' המציע להמית בניו, שגם הם צאצאים של יעקב.
השפתי חכמים (שם, שם) מבאר את הטעם שבהמשך יקבל יעקב את הצעת יהודה, כי יעקב סמך על יהודה שבמקרה של מאסר בנימין על ידי יוסף ימסור עצמו עד שיצליח להצילו.

ירידת האחים למצרים בעם השנייה

"והרעב כבד בארץ", ויעקב מבקש מהבנים לשוב לרדת למצרים להביא אוכל. יהודה עונה לו³⁶ כי יוסף התרה בהם שלא ישובו ללא בנימין. יעקב קובל על כך שסיפרו ליוסף על הימצאותו של אח נוסף, והם עונים כי הדבר היה בתשובה לשאלתו אם יש להם אח נוסף, ³⁷ ולאור כך שראו כי הוא 'מנחש' בגביע שלו, הבינו שלא יכולים לשקר לו. יהודה מבקש מיעקב לשלוח איתו את בנימין ³⁸ "ונחיה³⁸ ולא נמות" ברעב.³⁹ הוא מתחייב כי אם לא ישיב את בנימין חי, אזי "וחטאתי לך כל הימים" - גם לעולם הבא,⁴⁰ ואומר כי לו יצאו מייד, כבר היו חוזרים עם שמעון. יעקב אומר כי אם אכן חייבים לשלוח את בנימין, צריך לעשות זאת בחכמה.⁴¹ אם אכן האיש הוא 'רא אלהים', הרי שמתנה גדולה כפי ששלח יעקב לעשו לא תעשה דבר, אלא "מעט צרי ומעט דבש וכו'",⁴² והורידו לאיש מנחה" לפני שתפגשו אותו, על מנת לראות אם מקבל את המנחה ברצון.⁴³ הוא מורה להם לקחת כמות כפולה של כסף שמא התייקר האוכל מאז שבו, וכן את הכסף שהושב להם. הוא מברך כי הקב"ה "יתן לכם רחמים לפני האיש" ששיב להם את "אחיכם אחר" ואת בנימין, והוא יישאר אב שכול מספק עד בואם. האחים שבים למצרים ומתייצבים בפני יוסף, שמורה לאנשיו להביאם לביתו לארוחת צהרים משותפת. האחים שידועים שכל הבאים לרכוש אכול מתאכסנים במלון, ולא בבית יוסף,⁴⁵ חוששים כי כוונתו לאוסרם בטענה שלא שילמו עבור הקנייה הקודמת. לפני כניסתם לבית הם ניגשים למנשה הממונה על הבית ומספרים לו כי הם לא יודעים כיצד שב אליהם הכסף, וכי "כסף אחר הורדנו בידנו" לרכוש אוכל, מלבד הכסף הראשון אותו הם משיבים כעת. מנשה משיב "שלום לכם" ומרגיע אותם כי "אלהי אביכם שלח לכם מטמון"⁴⁶ וכי קיבל את התשלום, ומוציא להם את שמעון. הוא מכניס אותם לבית, והם מניחים את המנחה בכלים יפים⁴⁷ לקראת הגעתו הצפויה של יוסף, אחר ששמעו כי יסעו יחד. בהגיע יוסף הם נותנים לו את המנחה ומשתחוים לו. הוא שואל בשלומם ובשלום אביהם, והם משיבים לשאלתו תוך קידה והשתחויה נוספת. כאשר הוא רואה את בנימין הוא מברכו "אלהים יחנך בני".⁴⁸ לשאלת יוסף עונה בנימין כי יש לו עשרה בנים, שאת שמותם קרה על שם אחיו ומה שאירע לו.⁴⁹ הדבר מעורר את רחמי יוסף שיוצא מהחדר לבכות. הוא שב לאחר שרחץ פניו, ואנשיו עורכים שולחנות נפרדים ליוסף, לאחיו, ולמצרים שנמצאים במקום. יוסף מסתכל בגביע, ומושיב את האחים בחלוקה לפי אימהות. את בנימין שהינו יתום מאם, מושיב לידו מאחר וגם הוא אין לו אם.⁵⁰ הוא מעניק לבנימין גם את מנתו, ואת מנותיהם של אסנת, מנשה ואפרים. לראשונה מאז המכירה, יוסף ואחיו שותים יין.⁵¹

מציאת הגביע באמתחת בנימין

יוסף מצווה את מנשה למלא את שקיהם אוכל רב, וכן את כספם, ומורה לו להניח את הגביע בשקו של בנימין. בבוקר יוצאים האחים, ולפני שהספיקו להתרחק, פוגש אותם שליחו של יוסף, הגוער בהם על כי תחת הטובה שעשה להם יוסף, הם גנבו את גביעו המיוחד אשר "נחש ינחש בו". האחים מכחישים את האשמה המופנית אליהם, ומוכיחים את יושרם מכך שהשיבו את הכסף שנמצא בשקיהם. לאור ביטחונם בצדקתם הם אומרים כי אם ימצא

³⁶ רש"י (ב, מג), מביא, שכאשר סירב יעקב לשלוח את בנימין, אמר לאחיו שיניחו ליעקב עד שיסתיים האוכל, ומחמת הצורך, ניתן יהיה לשכנע אותו. השפתי חכמים (שם, שם) מוכיח לדברי רש"י, מכך שרק יהודה עונה לבקשת יעקב מהבנים.

³⁷ תרגום יונתן שם, ז

³⁸ רש"י (שם, ח) מבאר ש'נצנצה בו רוח הקודש' שעל ידי הליכה זו תחיה רוחו, וכפי שנאמר בהמשך (מה, כז) "ותחי רוח יעקב אביהם".

³⁹ רש"י (שם, שם) מבאר שאמר לו כעת ודאי נמות ברעב, ואילו מאסרו של בנימין הוא רק בגדר ספק.

⁴⁰ רש"י שם, ט

⁴¹ רש"י שם, יא

⁴² כלומר שימת דגש על האיכות.

⁴³ ספורנו שם, שם

⁴⁴ רש"י (מג, יד) מביא שזרקה בו רוח הקודש, וכלל בזה את יוסף עצמו.

⁴⁵ רש"י שם, יח

⁴⁶ באמצעות אדם שהכניס לשם, ומאחר ובני נח לא מצווים על השבת אבדה קנו את הדבר מכח זה שהתייאשו בעלי הכסף (אור החיים שם, כג).

⁴⁷ רש"י שם, כה

⁴⁸ רש"י (שם, כט) מבאר שהיה בנימין היחיד שלא נכלל בברכת "אשר חנן אלהים את עבדך".

⁴⁹ רש"י שם, ל

⁵⁰ רש"י שם, לג

⁵¹ רש"י שם, לד

הגביע ביד מי הם, הוא ימות, והשאר יהיו עבדים ליוסף. הוא עונה להם כי אכן מן הדין יש להעניש את הכלל,⁵² אך הוא יבקש 'לפנים משורת הדין' להעניש רק את הגנב. הם מורידים את שקיהם ומאפשרים לו לערוך חיפוש, שמתחיל בשקו של ראובן ומסתיים בשקו של בנימין, שם נמצא הגביע. האחים ההמומים קורעים את בגדיהם, מעמיסים את חמוריהם⁵³ "וישובו העירה".⁵⁴ הם מגיעים לבית יוסף שממתין להם, ונופלים לפניו. יוסף גוער בהם על העזתם לגנוב מאדם ש "נחש ינחש" ויידע מייד שהם גנבו. יהודה עונה לו כי "האלהים מצא את עון עבדיך",⁵⁵ וחוזר על כך שכולם יהיו לעבדים ליוסף. יוסף מסרב לדבריו, ומצהיר כי רק זה שנמצא הגביע בידו יישאר כעבד, והשאר ישובו הביתה.

שביעי - ראש חודש

הקריאה עוסקת בפירוט קורבנות ראש חודש: שבעה כבשים, שני פרים, איל אחד ושעיר עיזים אחד לחטאת, איפה וחצי סולת⁵⁶ מעורבת בשמן ו-3.08 הין יין.⁵⁷

מפטיר - חנוכה

בכל ימי החנוכה קוראים בתורה את סדר קורבנות נשיאי השבטים בזמן חנוכת המשכן. בשבת זו קוראים בעליית המפטיר את קרבנו של אליאב בן חלון נשיא שבט זבולון, אשר הקריב ביום השלישי לחנוכת המשכן:

קערת כסף במשקל 130 שקלים;⁵⁸ מזרק כסף במשקל 70 שקלים⁵⁹ - שניהם מלאים בסולת; כף זהב במשקל עשרה שקלים⁶⁰ מלאה קטורת; פר, איל וכבש לעולה; שעיר עיזים לחטאת; שני בקר, שני אילים, חמישה אילים, חמישה עתודים;⁶¹ וחמישה כבשים לשלמים.

מסר מהפרשה

יעקב אבינו חושש לתת לבנימין לרדת למצרים. ראובן ויהודה מנסים לשכנעו, ורק יהודה מצליח. לכאורה ראובן מתחייב בעונש כבד אם יקרה משהו לבנימין: "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך". ולכן, "תנה אותו על ידי, ואני אשיבנו אליך".

יהודה לעומתו לא מקבל על עצמו עונש, ורק מתחייב בצורה מעורפלת: "אנוכי אערבנו, מידי תבקשנו, אם לא הביאותיו לפניך, וחטאתי לך כל הימים". ודווקא לבקשת יהודה נענה יעקב.

הרמב"ן מסביר זאת בהבדל באישיות של שני האחים. ראובן נכשל בהגנה על יוסף, לעומת יהודה שהצילו ממוות. שני האחים קשורים יחד במכירת יוסף, וכן בחטא בתחום המשפחה.

⁵² רש"י (מד, י)

⁵³ כל אחד בכוחות עצמו, מאחר והיו חזקים (רש"י שם, יג).

⁵⁴ רש"י (שם, שם) מבאר שהייתה זו עיר גדולה, והתייחסו אליה כעיר קטנה אשר ביד עשרה אנשים לגבור עליה במלחמה.

⁵⁵ כלומר אנו יודעים שלא עשינו רע, ורק הקב"ה מצא לו הזדמנות לפרוע איזה חוב.

⁵⁶ 37.5 ליטר לשיטת הגר"ח נאה.

⁵⁷ כ-12.8 ליטר לשיטת הגר"ח נאה.

⁵⁸ כ-1.5 ק"ג.

⁵⁹ כ-780 גרם.

⁶⁰ כ-150 גרם.

⁶¹ כינוי כולל לצאן.

ראובן מייסר עצמו על חטאיו, מבין שלא יכול לשנות את מה שקרה, ועושה הכל להסיר מעצמו אחריות. לשם כך מוכן לקבל עונש כבד.

יהודה לעומתו מרוכז בתיקון העולם. את חטאו הגדול יותר בפרשת תמר הוא הופך להישג כאשר נושא אותה לאשה. גם כאן הוא לא עסוק בדרך בה יכפר על מה שיקרה אם יקרה, אלא לוקח אחריות אישית על בנימין בלא אפשרות כפרה אפילו בעולם הבא, ומול יוסף הוא מוכן להיות עבד במקום בנימין.

שני דרכים יש כאן בעבודת ה', אך כאשר יעקב צריך לבחור מנהיג ומלך לעם, הוא בוחר בשבט יהודה.

הפטרת מקץ - חנוכה

ההפטרה⁶² עוסקת בהבטחה לעם ישראל על אהבת ה' אותם; מינוי יהושע לכהן גדול והבטחת הורשת התפקיד לזרעו אחריו; ומחזה ניסי שבאמצעותו יעביר הנביא מסר לעם שכל כוחם הוא רק ממנו יתברך.

לאחר שהזהיר ה' על ידי זכריה את אומות העולם שלא ירעו לישראל בגולה כי ה' משגיח עליהם,⁶⁴ פונה זכריה וקורא "רני ושמחי בת ציון" מאחר ואבוא לירושלים ואשכון בתוכך.⁶⁵ גויים רבים יאמינו בה' ויתחברו אליו, ועדיין ישכון ה' בקרב עם ישראל ובכך ייוודע שה' "שלחני אליך". ה' ישוב לבחור בנחלת יהודה להשכין שכינתו, ועמי הארץ שיראו את הקב"ה "נעור ממעון קודשו" בבואו לנקום בהם, ישתקו מפחד.

זכריה מעיד כי ראה במראה הנבואה את יהושע הכהן הגדול עומד, ולימינו השטן מקטרג⁶⁶ על שלא מיחה יהושע בבניו על שנשאו נשים נוכריות.⁶⁷ מלאך ה' פונה לשטן ואומר כי הקב"ה יגער בו פעמיים אם יקטרג כנגד יהושע שהינו צדיק גדול, ואף ניצל מהשלכתו לאש על ידי נבוכדנצר.⁶⁸ המלאך פונה לשאר המלאכים ומורה להם שיפרישו את בני יהושע מנשותיהם הנוכריות, כדי שלא יהיה ביהושע חטא, ואומר ליהושע כי בכך הסיר ממנו את החטא של מיחה בבניו, וכעת תוכל להתגלות זכותו.

זכריה מספר כי ביקש שיכניסו את יהושע לתפקיד הכהן הגדול⁶⁹ ויאפשרו לו להוריש את התפקיד לבניו ששבו בתשובה, ונתקבלה תפילתו והתגלו זכויותיו "ומלאך ה' עומד" כל אותה העת. המלאך מתרה ביהושע "כה אמר ה' צבאות" אם זרעך ילך בדרכי, ישמור את דברי וימשיכו להנהיג את עבודת המקדש, בבית המקדש השלישי הם יהיו בדרגה כה גבוהה עד שילכו בין המלאכים הנצחיים העומדים לפני ה' ויתהלכו עמם בחייהם.⁷⁰

"שמע נא יהושע הכהן הגדול", אתה ו"רעיק": חנניה, מישאל ועזריה הראויים לניסים⁷¹ "כי הנני מביא" את מלך המשיח,⁷² וכבר נגזרה שמירה רבה⁷³ על בית המקדש. אני אפר עצת אויבים שרצו להפריע לבניין בית שני,⁷⁴ ואסיר

⁶² עמוס ב, ו - ג, ח

⁶³ הספרדים פותחים ומסיימים בקריאת פסוק מהפטרת ראש חודש.

⁶⁴ מלבי"ם ב, יד

⁶⁵ מצודות דוד שם, שם

⁶⁶ המלבי"ם (ג, א) מבאר כי כבר בזמן שניצל זכריה ממוות בכבשן האש, קטרג עליו השטן שפקפק בזכותו להינצל.

⁶⁷ רש"י, מצודות דוד ג, א.

⁶⁸ רש"י, מצודות דוד שם, ב. הרד"ק במקום מוסיף שהצלתו של יהושע הייתה בכדי שישבו ויכונן את עבודת בית המקדש.

⁶⁹ רד"ק שם, ה

⁷⁰ מלבי"ם שם, ז

⁷¹ רד"ק שם, ח

⁷² מצודות דוד שם, שם

⁷³ מצודות דוד שם, ט

⁷⁴ רש"י שם, שם

בבת אחת את עוון הארץ בכך שאחדש בעם ישראל רוח שתמנע מהם לשוב ולחטא בעתיד.⁷⁵ מרוב טוב שיהיה לכם תקראו "איש לרעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה" ליהנות מהשפע שבידכם.⁷⁶

זכריה מתאר כי המלאך העיר אותו משנתו ושאל אותו מה הוא רואה. זכריה עונה לו כי רואה מנורת זהב בעלת שבעה קנים, ועל גבה מיכל מלא שמן זית המזרים מאליו שמן באמצעות שבע צינוריות לכל אחד מן הנרות. משני צידי המנורה גדלים שני עצי זית אשר פירותיהם נחבטים מאליהם אל תוך כלים בהם מתחממים, נסחטים בבית הבד וחוזרים לכלים, ומשם זורמים למיכל השמן הנ"ל.⁷⁷ המלאך שאלני מה זה בא לרמוז, ועניתי לו שאינני מבין.⁷⁸ המלאך השיב לי כי בכך מרמז הקב"ה על המשיח שיבוא מזרע זרובבל⁷⁹ כי "לא בחיל ולא בכח" אלא ברצוני בלבד אגרום לעמי הארץ להיכנע מאליהם.

על מלך מגוג אומר זכריה, איזה כוח יש בך לעכב את ביאת המשיח?⁸⁰ הרי כשיגיע, יוציא מלך המשיח אבן יקרה שתשמש כיסוד לבית המקדש השלישי, וכולם יריעו מרוב איכותה של האבן. ה' אמר לי כי המשיח שיבוא מזרע זרובבל אכן ישים אבן זו ביסוד הבית השלישי אשר יעמוד לעד, ועם ישראל שיחיה באותו הדור יוכל להעיד שאכן בא זכריה בנבואה מאת ה'.

מה הקשר בין הפטרה לפרשה?

הפטרה זו נקראת בשבת חנוכה, חג אשר במרכזו עומדת ההתייחסות לנס פח השמן ולחידוש הדלקת שבעת נרות המנורה במקדש על-ידי הכהן הגדול, זאת בעקבות ניצחונם של מעטים את הרבים. השם חנוכה קשור גם לחנוכת המקדש (בכך עוסקת קריאת המפטיר).

בהפטרה עצמה רואים אנו את מינוי של יהושע לתפקיד הכהן הגדול כחלק מבניין בית המקדש השני, תיאור ניסי של הנביא על מעשה הדלקת המנורה, ומסר מאת ה': "כי לא בחיל ולא בכח", אלא ברצוני בלבד יגבר עם ישראל על אויביו. רעיון זה מתחבר לניצחון הרוח על הכוח בזמן החשמונאים, אותו אנו חוגגים בימי החנוכה עד ימינו אנו.

⁷⁵ מצודות דוד שם, שם

⁷⁶ מצודות דוד שם, י

⁷⁷ רש"י ד, ג

⁷⁸ מצודות דוד שם, ה

⁷⁹ מצודות דוד שם, ו

⁸⁰ מצודות דוד שם, ז

מה? לילדים

חידות לפרשת מקץ

1. מי בפרשתנו היה נתון במאסר? (מא, י; מא, יב; מב, כד) – נחשב ל-2

חידות

2. כיצד נקרא יוסף ע"י האחים? (מב, ל) וע"י פרעה? (מא, מה)

3. אלו מצרותיו של יעקב אבינו רמוזות בפרשה? (מב, לו)

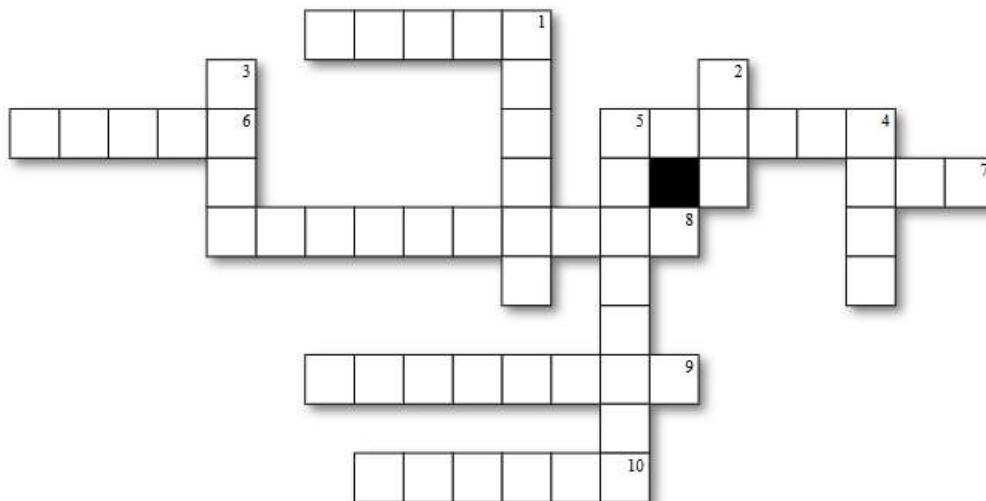
בכל שבוע יוגרלו 20 ש בין המשתתפים בחידון:

- הקראת 4 חידות בשולחן שבת וקיום שיח משותף א
- מענה על 2 חידות בשולחן שבת ללא עזרה (אם ילד אחד מקריא, והאחים עונים, כולם זכאים להשתתף בהגרלה)

בכל שבוע תתקיים הגרלה נוספת על 40 ש בין הפותרים את התשבץ.

תשובות יש לשלוח עד מוצ"ש ז' בטבת בשעה 23:00 לכתובת yaakovkatz1989@gmail.com

או אישור הורים בטלפון 0527145013

מזל טוב לזוכים:

יוחאי נחשון, קרית
יערים (חידון וישלח -
(259

לאה אמויאל, בית שמש
(תשבץ וישלח - 259)

מאונך	מאונך
1. יוסף האשים את אחיו כי הם	1. מה אכלו החמורים
2. כמה חלומות חלם פרעה על פי דברי יוסף	4. השק שלו
3. היכן רעו הפרות	6. שם בנו השני של יוסף
4. כיצד כונה יוסף	7. שם מתכת יקרה
5. וייקץ פרעה _____	8. מה הבטיח יהודה ליעקב
	9. כמה זמן היו האחים בבית הסוהר
	10. מהיכן עלו הפרות

הדלקת נרות חנוכה:

ביום שישי - לפני הדלקת נרות
שבת, במוצאי שבת - לאחר הבדלה.

להשתתפות בהפצה:

בנק הפועלים

סניף 698

חשבון 627946

יעקב ורחל כץ

לציין: עבור הפצת העלון

צאת שבת	כניסת שבת	
17:19	15:59	ירושלים 40 ד'
17:20	16:20	תל-אביב
17:18	16:17	חיפה
17:21	16:22	באר שבע
17:20	16:00	בית שמש 40 ד'
17:23	16:23	עזה
17:14	16:12	לבנון
17:11	16:10	סוריה

בעזרת ה', רוב ככל החוברות של החומשים מהמהדורה הראשונה אזלו מן השוק.
לאור הביקוש הרב אנו נערכים להוצאת מהדורה חדשה בהיקף גדול, ואתם מוזמנים לקחת חלק ולהיות שותפים בהפצת אור התורה בישראל.

השתתפותכם בהוצאה זו תקנה לכם זכות מיוחדת בהפצת תורה ולומדיה, ותעמיד לכם חלק נכבד בזיכוי הרבים.

לפרטים, קבלת העלון או הנצחות:

 yaakovkatz1989@gmail.com

 052-714-5013

בברכה,
יעקב כץ

שבת שלום ומבורך!

